

Методика організації слухання музики на уроках музичного мистецтва

У структурі уроку музичного мистецтва чи не найважливіше місце посідає етап «слухання музики». І хоча сьогодні ми досить часто наголошуємо на належному та відповідному проведенні цього етапу уроку, проте зазвичай слухання відбувається як просте прослуховування твору та примітивне його аналізування, на зразок «хороша — погана музика», «веселий — сумний характер».

Як же пробудити в учнів справжній інтерес до музики, навчити їх орієнтуватися в безлічі напрямів та стилів, зрозуміти, відчутти і просто почути музику?

Дмитро Кабалевський писав: «Людина, яка говорить: „Я не люблю музику“, просто не знає музики. Та навряд чи ви зустрінете людину, яка скаже: „Я знаю музику, але не люблю її“. Інакше кажучи, людина, яка знає музику, обов'язково її полюбить».

Слухати музику означає проникати у її сутність, життєвий зміст, художній світ. Найзрозумілішою для людини є мова музики, що супроводжувала її з дитинства. Саме та музика, що впліталася у процес зростання та виховання людини, видається їй найкращою, найприємнішою, легкою для розуміння.

Тобто, слухаючи музику, ми активізуємо власну уяву, фантазію, образне мислення, і навпаки, стимулюючи творчу активність, ми вслухаємося в розмаїття звуків, формуючи культуру сприйняття музики.

Перед слуханням музики варто поставити такі завдання:

- розвивати: пізнавальну активність та творчу особистість учнів; навички глибокого порівняльного аналізування музичних творів;
- збагачувати емоційно-естетичний досвід учнів;
- виховувати естетичне ставлення до дійсності та мистецтва;

- формувати та вдосконалювати вокально-хорові навички, критичне мислення, художній смак дітей;
- активізувати мистецьке спілкування й самовираження.

Зрозуміло, що ефективне розв'язання цих завдань можливе за умови використання інтерактивних методів навчання.

Слухання музики має такі функції:

- Слухання творів спеціально написаних для даного виду діяльності;
- слухання в процесі розучування пісень, хороводів, танців, п'єс для дитячого оркестру;

слухання з метою вивчення музичної грамоти.

Тобто, всі види діяльності в уроці музики об'єднані слуханням музики.

Це не просто слухання, прослуховування музики — це складний багатогранний процес сприйняття музики, емоційної чутливості до неї, процес формування навичок аналізу музичних творів, процес засвоєння повного комплексу знань.

Вчити слухати музику слід послідовно і систематично. Для збереження стійкого інтересу учнів до цього виду роботи потрібно використовувати різні методи навчання.

Розповідь — використовується для ознайомлення з життям і творчістю композитора, з історією написання музичного твору, вона має бути цікавою, емоційною, разом з тим короткою, не повинна відвертати уваги від головного — музики (аналізується твір).

Пояснення. У поясненні витлумачуються незрозумілі слова, вислови, розкриваються виражальні можливості музики, подаються відомості про виконавців. Пояснення повинно спиратися на вже набутий досвід і знання учнів, щодо аналізу музичного твору.

Бесіда. Дуже важливий і ефективний метод в навчанні. Якщо розповідь та пояснення мають характер монологу, то бесіда — діалог між учнями і

вчителем, що допомагає активізувати увагу, мислення учнів, дає можливість довідатися, яке враження справило на них прослуханий твір, які викликав асоціації, та емоції в ставленні до музики. Крім того, бесіда сприяє розвитку мови учнів, вмінню розповідати про свої враження, почуття.

Цей метод вимагає від учителя великої майстерності, яка забезпечила б цілковитий контакт із класом, а також певної підготовчої роботи, що включає обдумування і формування запитань, які пропонують учням, логіки включення її у драматургію уроку.

Бесіда може передувати слуханню музики, вестися під час повторного слухання, може мати контрольний-перевірочний характер. У її структурі виділяють наступні етапи:

1. Якщо бесіда передує слуханню музики, вона мусить зацікавити учнів, підготувати їх до наступного етапу заняття. Її можна будувати на повторенні матеріалу, зіставленні його з новим матеріалом.

2. Перед слуханням музики важливо активізувати мислення учнів. Запитання, завдання мусять бути чітко сформульовані, спиратися на попередні знання учнів, відповідати темі й завданням уроку.

3. Прослуховування музичного твору.

4. Відповіді на поставлені запитання, перевірка завдань.

5. Бесіда для більш детального аналізу музичного твору, поглиблення знань.

6. Іноді використовується повторне слухання, під час якого можна ставити дітям запитання, які б скеровували увагу на конкретні деталі твору. Наприклад, пропонується простежити зміну мелодії або акомпанементу в куплетно-варіаційній формі, зміну засобів виразності музики в залежності від змісту тощо

Евристична бесіда — різновид методу. Учитель, шляхом вміло

підібраних, цікаво складених запитань, підводить учнів до самостійного висновку щодо змісту твору, музичних образів і засобів музичної виразності.

Лекція . Корисно використовувати її при ознайомленні з великими темами. Наприклад: "Творчий шлях засновника української класичної музики М.Лисенка", "Творчий шлях композитора М.Леонтовича". Цей метод застосовується нечасто, так як на слухання музики відводиться мало часу, а він вимагає тривалої уваги учнів, що може втомити і послабити їх інтерес до музики.

Синтез двох методів створює всі умови для активізації класу під час проведення уроку. Застосування ж лекції-бесіди в навчанні вимагає певних знань, умінь і навичок учнів та серйозної підготовки вчителя до уроку. Необхідно цікаво скласти текст, підготувати ілюстративний матеріал, технічну апаратуру.

Знання, набуті в результаті проведення лекції-бесіди, слід закріпити під час коротких повторень на наступних уроках.

Отже, вміння розповідати учням про зміст художніх творів — є одним із найважливіших компонентів майстерності вчителя музики. По-перше, він повинен у своїй розповіді про зміст музичного твору підібрати такі словесні характеристики, які відповідають об'єктивним значенням форми. По-друге, учитель має звертати увагу на те, що в індивідуальних формах сприйняття музики вирізняються певні типові підходи. Наприклад: для одних слухачів зміст музики зводиться до емоційних переживань; другі, малюють у своїй уяві якісь зорові картини; у третіх — музика активізує понятійне мислення, породжує низку думок; четверта група уявляє собі через музичне сприйняття життєві події, що відбуваються з героями їхніх художніх мрій; інші спостерігають з насолодою за грою звукових барв, розвитком мелодичного малюнка, тематичного матеріалу тощо (притаманний

здебільшого професійним музикантам).

Учителі, нерідко почувають себе безпорадними у вирішенні завдань словесної інтерпретації музики. Багато хто звертається за допомогою до теоретичних відомостей (про тональність, розмір такту, фактурний та композиційний устрій форми).

Існує ще багато індивідуальних прийомів, якими користуються досвідчені фахівці. Але все залежить від особистості вчителя інтерпретатора, який є запорукою в нелегкій справі музичного виховання.

Демонстрація. Всі розглянуті вище словесні методи навчання (розповідь, пояснення, бесіда, лекція-бесіда) даватимуть потрібний ефект тільки тоді, якщо вони будуть пов'язані з наочним методом-демонстрацією. Демонстрація музики — це основний засіб роботи на уроці.

Повторення. Неможливо з одного разу запам'ятати твір. Для того, щоб повторення слугувало освітнім і виховним завданням, воно повинно мати не механічний, а творчий характер. Робота спрямована на більш поглиблене проникнення в ідейний зміст твору уточнення характеристик, детальніший аналіз.

Організовуючи слухання музики у формі гри «Композитори», можливі варіанти постановки проблемної ситуації:

◆ «Діти, якби ви були композиторами, яку назву придумали б для цієї музики?»;

◆ «Якби ви були композитором, у якому темпі написали б цей твір?» тощо.

Словесний опис музики можна проводити у формі ігор «Хто більше?» (що дає змогу учням збагатити свій словниковий запас влучними прикметниками для характеристики музичного твору, не обмежуючись декількома словами: весела, сумна, швидка, повільна) та «Спіймаймо в долоньки».

Ефективним є прийом «Малюємо портрет», що дає змогу успішно реалізувати проблему музичної образності у творах композиторів-класиків.

Іноді діти не можуть передати словами свої враження та емоції від прослуханого твору, грамотно охарактеризувати засоби музичної виразності, особливості музичної форми, трактування образів. Допомагають емоційно-образні переживання, що передаються за допомогою візуальних образів. Явища природи і настрої людини мають свої «кольори» — сприймати та зображувати їх кожен може по-різному. Головне, щоб музика не залишила нікого байдужим!

Досить часто на уроках під час слухання музики використовується прийом «Уявна картина», коли дитина має уявити те, що чує. Така робота розвиває образне мислення, активізує власне процес слухання, спонукає учня до глибшого, уважнішого вслуховування. Удома можна відтворити свої уявні картини на папері в щоденнику музичних вражень. Така художня діяльність спрямована на розвиток асоціативного та образного мислення дитини.

Композитор Д. Шостакович у бесіді з молоддю наголошував: "Щоб полюбити музику, треба насамперед її слухати. Виховувати свій смак на найкращих зразках музичної класики, та найкращих творах сучасних композиторів. Від найдоступнішого до складного й глибокого".

Систематичне слухання музики сприяє глибшому розумінню інших видів мистецтва: літератури, живопису тощо. Розглядаючи картину, діти мимоволі пов'язують її з певним музичним твором. Картина ніби оживає, озвучується, стає більш зрозумілою, дохідливою.

Порівняно із хором співом, слухання музики є менш активна діяльність, але твори можуть бути значно складнішими ніж співаючий репертуар. Вони, викликаючи емоційний відгук, будять ще й думку, уяву, а свідоме слухання збагачує естетичне сприйняття. Це підвищує культурний

рівень дітей, збагачує їх духовний світ.

Список використаної літератури

1. Гумінська О. О. Уроки музики в загальноосвітній школі: Методичний посібник. - Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2010. - 104с.
2. Зелінська Н. М. Слухання музики в загальноосвітній школі: Методичні рекомендації для студентів музично - педагогічних факультетів вищих навчальних закладів, учителів музики . - К.: ІСДО, 1996. - 72с.
3. Кабалевський Д. Як розповідати дітям про музику. - К. : Музична Україна, 1982.
4. Ростовський О.Я. Методика викладання музики. - Тернопіль, «Навчальна книга - Богдан», 2010.
5. Якимчук С. Н. Методика музичного виховання: Навч. Посібник. - Рівне, 2003. - 160с.

Автор - Гемберг Світлана Леонідівна,

вчитель- методист

Рівненської загальноосвітньої школи 1-3 ступенів №1

ім. В. Короленка

Рівненської міської ради.